

Asia: VN/2774/2026

Hallituksen esitysluonnos laiksi terveydenhuoltolain 51 §:n muuttamisesta (digitaalinen hoidon tarpeen arvio)

Lausunnonantajan taustatiedot

Klikkaa ja lisää otsikko valintakysymykselle

Muu julkinen toimija

Pidättekö kannatettavana, että esityksessä ehdotetulla tavalla potilas voisi tehdä hoidon tarpeen arvion digitaalisesti ja siinä voitaisiin hyödyntää automaatiota?

Vastaus

-

Pidättekö kannatettavana, että esityksessä ehdotetulla tavalla digitaalisen hoidon tarpeen arvion tekemisessä voitaisiin hyödyntää tekoälyä?

Vastaus

-

Katsotteko, että potilaan oikeudet on esityksessä huomioitu oikealla tavalla?

Vastaus

-

Katsotteko, että virkavastuun kohdentuminen on esityksessä huomioitu oikealla tavalla?

Vastaus

-

Kysymys hyvinvointialueille: missä aikataulussa esityksessä tarkoitetun digitaalisen hoidon tarpeen arvion käyttöönotto olisi mahdollista?

Kirjoita tähän:

-

Katsotteko, että jatkossa hoidon tarpeen arvion tekemiseen käytettävä järjestelmä tulisi toteuttaa kansallisesti (esityksessä todettu malli A tai B)?

Vastaus

-

Huomioiko esitys mielestänne riittävästi teknologiaa kehittävien yritysten näkökulman?

Vastaus

-

Muut kommenttinne esityksestä:

Kirjoita tähän:

Lapsiasiavaltuutetun lausunto on kokonaisuudessaan tässä kohdassa. Lausunto on myös luettavissa www.lapsiasia.fi

Lapsiasiavaltuutetun kannanotot

Lapsiasiavaltuutettu kommentoi esitysluonnosta vain siltä osin, kun kyse on lapsen oikeudesta hyödyntää hoidon tarpeen arviointia automaatiota käyttäen.

Esitysluonnoksessa ehdotetaan, että hoidon tarpeen arviointi voitaisiin tehdä automaattisesti ja siihen sisältyisi henkilötietojen käsittelyä. Arvioinnissa on kyse henkilön terveystietojen käsittelystä ja potilaan hoitoon pääsyyn vaikuttavasta ratkaisusta eli yleisen tietosuoja-asetuksen tarkoittamasta profiloinnista (GDPR, 22 artikla). Myös lapsella on oikeus käyttää digitaalista hoidon tarpeen arviointia. Käytännössä se edellyttää, että lapsella on pääsy tällaiseen digitaaliseen palveluun. Myös lapsen huoltajalla on mahdollisuus pyytää digitaalista hoidon tarpeen arviointia lapsen puolesta. Hallituksen esitysluonnoksella ei siis käsityksemme mukaan muuteta periaatteita, joiden mukaisesti huoltajalla on oikeus toimia lapsensa puolesta ja lapsella on itsenäinen oikeus käyttää terveydenhuollon digitaalisia palveluja.

Hallituksen esitysluonnoksessa ei ehdoteta säännöstarsoista lapsia koskevaa sääntelyä. Esitysluonnoksessa todetaan, että GDPR:ssä on lähtökohtana, että automaattista päätöksentekoa ei tulisi kohdistaa lapsiin (johdanto-osa, 71), mutta artiklatasolla sitä ei ole kielletty. Euroopan tietosuojatyöryhmä on korostanut, että lasten kohdalla on toteutettava lapsen oikeuksia suojaavat tehokkaat suoja-toimet (esitysluonnos s. 18).

Lapsen oikeuksien yleissopimuksen 24 artiklan mukaan lapsella on oikeus parhaaseen mahdolliseen terveydentilaan sekä sairauksien hoitamiseen ja kuntoutukseen tarvittaviin palveluihin. Lapsella on myös kansallisen perustuslain (731/1999) mukaisesti oikeus riittäviin terveyspalveluihin (19.3 §) yhdenvertaisesti (6 §) aikuisten kanssa.

Lapsiasiavaltuutettu katsoo, että oikeus käyttää digitaalista hoidon tarpeen arviointia edistää osaltaan lapsen oikeutta käyttää terveyspalveluita ja hoitoon pääsyä, mutta samalla korostaa tarvetta huolehtia lapsen henkilötietojen suojasta ja muista lapsen oikeuksista. Kun terveydenhuoltolakiin ehdotettavassa uudessa säännöksessä (51.3 §) ei säädetä erikseen automaation käyttämisestä lapsen hoidon tarpeen arvioinnista, asia jää perusteluiden varaan.

Säännöskohtaiset perustelut on kirjoitettu yleisesti kaikkia asiakkaita/potilaita koskeviksi, eikä perusteluissa käsitellä esimerkiksi lapsiin erityisesti kohdistuvia riskejä. Lasten oikeuksiin ja suojelemiseen liittyviä seikkoja, esimerkiksi lasten ohjausta ja tiedonsaantia, käsitellään kohdassa 4.2.3.4 Lapsivaikutukset. Näitä seikkoja olisi tarpeen kuvata myös säännöskohtaisissa perusteluissa.

Kohdassa 4.2.3.4 kuvataan varsin hyvin yleisen tietosuojasetuksen sääntelyä lasten osalta sekä perus- ja ihmisoikeussääntelyä ja terveydenhuollon sääntelyä lapsen oikeuksista potilaana. Kohdassa on lyhyemmin todettu miten lapsen itsemääräämisoikeus ja toisaalta huoltajan oikeus asioida lapsen puolesta näkyy digitaalisessa hoidon tarpeen arvioinnissa. Kohdassa myös todetaan, että on vaikea arvioida, kuinka paljon lapset käyttäisivät palvelua, koska heillä on mahdollisuus hyödyntää koulu- ja opiskeluterveydenhuoltoa. On totta, että kouluterveydenhuolto on matalan kynnyksen palvelu, josta voidaan tarvittaessa ohjata hoidon tarpeen arviointiin perusterveydenhuoltoon tai erikoissairaanhoidon koulupäivän aikana. Toisaalta digitaaliset ympäristöt ovat lapsille tuttuja, joten kynnyksen käyttäminen digitaalista hoidon tarpeen arviointiin voi olla varsin matalalla niiden lasten kohdalla, joilla edellytykset (mm. sähköinen tunnistautuminen) palvelun käyttämiseen täyttyvät.

Lapsiasiavaltuutettu katsoo, että jatkovalmistelussa on syytä harkita, tulisiko lapset huomioida myös säännöstarsolla. Terveydenhuollossa ja arkaluonteisten henkilötietojen, kuten terveystietojen, käsittelyssä korostuu lapsen erityisen suojelun tarve. Kun tietoa käsitellään automaatioissa, suojeleminen on entistä korostuneempi. Lapsiasiavaltuutettu kehottaa kiinnittämään erityistä huomiota siihen, että palvelut toteutetaan ja niiden käyttö ohjeistetaan lapsiystävällisellä tavalla ja ottaen huomioon eri ikäiset lapset. Lapsiasiavaltuutettu pitää myös tärkeänä, että esitysluonnokseen

täydennettäisiin arvioita muun muassa siitä, missä tilanteissa digitaalinen hoidon tarpeen lasten kohdalla soveltuu ja onko tilanteita, joissa sitä ei tulisi sallia. Mitä erityisiä suojatoimia tarvitaan, jotta palvelu on turvallinen myös lapsille? Tulisiko hyvinvointialueille ja palvelun tuottajalle asettaa erityinen velvollisuus huolehtia palvelun lapsiystävällisyydestä ja turvallisuudesta?

Helander Merike
Lapsiasiavaltuutetun toimisto